

Marta Domagalska-Grędyś

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

ZAANGAŻOWANIE GRUP PRODUCENTÓW W ROZWÓJ BIOGOSPODARKI¹

INVOLVEMENT OF PRODUCER GROUPS IN THE DEVELOPMENT OF THE BIO-ECONOMY

Słowa kluczowe: biogospodarka, zrównoważony rozwój, grupy producentów rolnych, inteligentna specjalizacja regionu

Key words: bio-economy, sustainable development, producer groups, region smart specialization

JEL codes: Q13, Q56, Q57

Abstrakt. Celem badań było określenie zaangażowania zrzeszonych producentów rolnych w rozwój biogospodarki. Zaangażowanie oceniano na podstawie wskaźników zużycia nawozów, obecności certyfikatów produkcji integrowanej, ekologicznej i tradycyjnej, posiadania lub respektowania norm i zasad jakości produkcji (m.in. Global G.A.P., BRC). Dodatkowo przedstawiono opinie rolników na temat czynników i przełomowych technologii ograniczających negatywne oddziaływanie produkcji rolnej na środowisko oraz zaangażowania w programy społeczne. Badania przeprowadzono z wykorzystaniem obserwacji i kwestionariusza wywiadu wśród trzynastu grup, reprezentujących 1310 gospodarstw zrzeszonych województwa małopolskiego w 2016 roku. Wyniki potwierdziły znaczne różnice w zaangażowaniu gospodarstw w rozwój biogospodarki pięciu profili produkcji. Badani reprezentowali trzy style zachowań na rzecz biogospodarki (aktywny, oryginalny i słabo zaangażowany). Najaktywniejsze okazały się grupy owocowe, oryginalne zaangażowanie wykazali producenci tytoniu i hodowcy owiec, a najmniejsze doświadczenie w analizowanych działaniach mieli producenci zbóż i producenci trzody chlewnej.

Wstęp

Biogospodarkę reprezentują różne podmioty rynkowe. Grupy producentów rolnych (GPR) aktywnie włączają się w rozwój biogospodarki spełniając cztery podstawowe kryteria²: dysponują gospodarstwami inteligentnymi, innowacyjnymi, o dużych zasobach niematerialnych (wiedzy) i często wytwarzają bioprodukty [Godlewska-Majkowska, Buszko 2014, s. 18-19]. Zintegrowani rolnicy włączają się w strategię inteligentnego rozwoju regionu³, wykorzystując efektywniej specyficzne zasoby (endo- i egzogeniczne) i kreując cenny kapitał relacyjny.

Rolnicy zrzeszeni integrują się wokół celów respektujących interes ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Wynika to głównie z przepisów prawa narzucającego określony sposób postępowania w dochodzeniu do statusu grup producentów rolnych, zasad obowiązujących jej członków po zarejestrowaniu oraz możliwości finansowania działalności na warunkach odpowiadających interesom biogospodarki.

GPR-y reprezentują sektor biogospodarki powiązany zarówno z tradycyjną, jak i innowacyjną działalnością, wykorzystując np. osiągnięcia biotechnologii w produkcji roślinnej i zwierzęcej. Zrzeszeni rolnicy efektywniej niwelują marnotrawstwo posiadanych zasobów, wdrażają produkty bio (z produkcji integrowanej i ekologicznej) i prowadzą systematyczną analizę efektywności (okresowe raportowanie działalności).

¹ *Kierunki wykorzystania oraz ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich w warunkach zrównoważonego rozwoju* współfinansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Strategicznego Programu Badań Naukowych i Prac Rozwojowych „Środowisko naturalne, rolnictwo i leśnictwo” – BIOSTRATEG.

² Korzystając z teoretycznej koncepcji biogospodarki Hanny Godlewskiej-Majkowskiej i Andrzeja Buszko [2014, s. 18-19] uznano, że grupy producentów rolnych spełniają jej kryteria. We wcześniejszych pracach autorka artykułu prezentowała wyniki badań, potwierdzające przyjęte założenia m.in. zaangażowania grup w innowacje otwarte, lepsze wykorzystanie majątku.

³ Współpraca i kooperowanie jest uznanym działaniem podnoszącym konkurencyjność regionów [Filipiak i in. 2005, s. 283]

Podjęto próbę oceny zaangażowania GPR w rozwój biogospodarki. Wykorzystano badania opinii zrzeszonych producentów na temat biogospodarki, w tym opinie dotyczące zaangażowania w procesy wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju w produkcji integrowanej i ekologicznej. Uznano, że postrzeganie zagadnień, jak i zaangażowanie rolników zrzeszonych w rozwój biogospodarki, może być punktem wyjścia do określenia pozycji grup producentów różnych profili produkcji w łańcuchu wartości biogospodarki oraz inteligentnego rozwoju regionu województwa małopolskiego, dotkniętego negatywnymi skutkami rozdrobnienia agrarnego.

Miejsce grup producentów rolnych w biogospodarce

GPR-y można uznać za ważne ogniwo w łańcuchu wartości biogospodarki. Należy przywołać *Ustawę o grupach producentów rolnych z 15 września 2000 r.* [Dz.U. 2000 nr 88 poz. 983], która określa, kto i dla jakich celów może założyć GPR. Wśród prawnych wytycznych znajduje się m.in. zapis, że „(...) grupy producentów rolnych organizują się w celu dostosowania produktów rolnych i procesu produkcyjnego do wymogów rynkowych, wspólnego wprowadzania towarów do obrotu (...), organizowania i ułatwiania procesów innowacyjnych, a także ochrony środowiska naturalnego”. Wspomniany w ustawie aspekt ochrony środowiska naturalnego zobowiązuje i czyni grupy ważnym ogniwem w łańcuchu wartości i aktywnym uczestnikiem biogospodarki.

Powstawanie GPR-ów oparte jest na współdziałaniu, które pozwala sprostać wyzwaniom gospodarki rynkowej. Dzięki właściwemu zorganizowaniu się i dostosowaniu produkcji do wymagań odbiorców pod względem jakości, ilości i asortymentu z jednoczesnym stosowaniem zasad ochrony środowiska na wszystkich etapach produkcji, przechowywania i dystrybucji produktów rolnych, rolnicy zyskują silniejszą pozycję na rynku, a także wyższe i stabilniejsze dochody [Czapiewska 2013, s. 166 i 168]. Dodatkowo tworzą się warunki do powstawania i rozwoju sieci współpracy o charakterze klastrowym, nawiązywanie kooperacji międzyklastrowej, które przyczyniają się do zwiększenia zdolności regionu do doskonalenia inteligentnych specjalizacji, a w efekcie do poprawy jego konkurencyjności, na co zwracają uwagę inni badacze, m.in. cytowani w publikacjach Katarzyny Gralak [2015, s. 67].

Material i metodyka badań

Kontekst teoretyczny badań biogospodarki odnosi się do obszaru ekologii, ochrony środowiska naturalnego, powiązanych ze społeczną odpowiedzialnością biznesu, wskazujących na filary rozwoju inteligentnego regionów [Godlewska-Majkowska, Buszko 2014, s. 12, Newton 2007, s. 26, Słodowa-Hełpa 2013a, s. 141, 2013b, s. 94]. Na potrzeby badań przyjęto definicję biogospodarki Olli Lehtonen i Lasse Okkonen, uznając, że polega ona na „(...) zrównoważonej produkcji i przetworzeniu szeroko traktowanej biomasy na żywność i inne wyroby przemysłowe oraz energię” [2013, s. 1]. Grupy zrzeszonych rolników mają potencjał, aby uczestniczyć w rozwoju biogospodarki na różnych jej płaszczyznach (produkcji przetworzonej i nieprzetworzonej, produktów spożywczych i przemysłowych np. z roślin energetycznych). Dlatego większość definicji biogospodarki odpowiada zakresowi prowadzonych badań. Analizie poddano następujące kwestie:

- znajomość pojęcia „zrównoważonego rozwoju” wśród zrzeszonych rolników;
- obecność produkcji sprzyjającej rozwojowi biogospodarki (integrowanej i ekologicznej);
- możliwości zwiększenia potencjału zrównoważonego rozwoju przez ograniczanie negatywnego wpływu produkcji rolnej na środowisko;
- opinie na temat przełomowej technologii, ograniczającej negatywny wpływ produkcji gospodarstw rolnych na środowisko naturalne;
- zaangażowania grup rolników na rzecz społeczeństwa i ochrony środowiska (współdział w przedsięwzięciach społecznych).

Zaangażowanie producentów w procesy koncentracji produkcji, jak i ich opinie odnośnie zjawisk łączących się z aspektami zrównoważania produkcji uznano za ważne w ocenie wkładu grup w rozwój biogospodarki. Wzrost koncentracji produkcji, respektującej środowisko natu-

ralne, jak i świadomość producentów uczestnictwa w tym procesie, zwiększa szanse rozwoju biogospodarki. W przypadku koncentracji produkcji dochodzi przede wszystkim do specjalizacji i obniżenia ogólnych kosztów zarządzania. Poza tym łatwiej przekazywać wiedzę grupie rolników specjalizujących się w produkcji niż jednostkom, dzięki czemu grupa może szybciej osiągnąć sukces rynkowy. Rolnicy koncentrują się na jednym celu i poświęcają mu wszystkie posiadane środki [Godlewska-Majkowska, Buszko 2014, s. 25].

Zaangażowanie gospodarstw zrzeszonych w rozwój biogospodarki oceniono na podstawie wskaźników zużycia nawozów, obecności produkcji integrowanej, ekologicznej i tradycyjnej, respektowania norm i zasad jakości produkcji (m.in. Global G.A.P., BRC). Badania z wykorzystaniem kwestionariusza⁴ wywiadu z odpowiedziami zdefiniowanymi i niezdefiniowanymi (pytania otwarte) przeprowadzono w styczniu i lutym 2016 roku wśród trzynastu GPR-ów województwa małopolskiego, reprezentujących 1310 gospodarstw. Respondenci byli producentami rolnymi i spełniali warunek osób opiniotwórczych, dobrze zorientowanych w sytuacji grup. W badanej próbie występowały wszystkie formy prawne GPR-ów, z przewagą spółek i spółdzielni (po 5) oraz trzema zrzeszeniami. Dominowały profile produkcji owocowy (5 grup) i zbożowy (4), wystąpiły dwie grupy tytoniowe i po jednej z produkcją trzody chlewnej i owiec. Najwięcej członków (ponad 200) miały zrzeszenia tytoniowe i jedna spółka owocowe, pozostałe grupy miały do 40 członków, w tym najmniejsze (do 5 członków) prezentowały 4 grupy zbożowe. Grupy najmniej liczne, najkrócej funkcjonowały na rynku (3 lata). Rozkład profili grup producentów rolnych przyjęto za punkt wyjścia do oceny konkurencyjności branż rolniczych województwa małopolskiego, aby wskazać filary⁵ inteligentnej specjalizacji⁶ województwa małopolskiego.

Wyniki badań

Przyjmując założenia teoretyczne i metodyczne uzyskane z kwestionariuszy wyniki badań zestawiono w grupach pięciu profili produkcji, które stały się wytyczną do ogólnego wniosku na temat przesłanek zaangażowania GPR-ów w rozwój biogospodarki.

Z badań wynika, że najwyższy poziom zużycia środków chemicznych (nawozów, środków ochrony roślin) występował w grupach zbożowych (poziom 4.), najniższy w trzodowych i owczarskich (poziom 1.) – tabela 1. Pojęcie „zrównoważony rozwój” najlepiej znały grupy sadownicze, najgorzej owczarskie. Brak znajomości zrównoważonego rozwoju nie przeszkadzał w praktykowaniu produkcji ekologicznej, jak np. w grupie owczarskiej, co mogło być efektem grupowego uczenia się przez praktykę. Część członków grupy owczarskiej nabyła certyfikat gospodarstw ekologicznych bez utrwalenia fachowych terminów współtowarzyszących zagadnieniom (typu „zrównoważony rozwój”). Pojęcie zrównoważony rozwój jest szersze w stosunku do integrowanej produkcji (IP), stąd mogła wynikać jego słabsza znajomość. W kontekście zaangażowania grup w rozwój zrównoważony na uwagę zasługuje stosowanie systemu bezchlorkowej produkcji tytoniu (ograniczającej zużycie wybranych nawozów) i MOL (sprzedaż marginalna, lokalna i ograniczona⁷). Wspomniane praktyki respektują środowisko naturalne i społeczeństwo, poprawiają wizerunek gospodarstw wśród konsumentów i wpływają na zwiększenie obrotów.

⁴ Zastosowano kwestionariusz niewyczerpujący z licznymi pytaniami otwartymi.

⁵ Wyniki badań są poglądowe dla badanej próby spełniającej warunek doboru, tj. „bycia zorientowanym” w temacie, dlatego nie należy ich odnosić do całej populacji (wszystkich zrzeszonych gospodarstw w województwie małopolskim).

⁶ Filarami inteligentnej specjalizacji uznaje się te dziedziny gospodarki, które wykorzystują zasoby endogeniczne regionu i mają korzystne perspektywy rozwoju w wymiarze międzynarodowym oraz zdolność do tworzenia i wdrażania innowacji. Inteligentna specjalizacja regionalna opiera się na ścisłym powiązaniu działalności badawczo-rozwojowej, kapitału ludzkiego oraz specyfiki gospodarczej regionów, a jej identyfikacja wymaga zastosowania podejścia zintegrowanego, uwzględniającego struktury sieciowe, kształtujące się w układach terytorialnych [Urząd Marszałkowski 2013, s. 114].

⁷ MOL występuje wtedy, gdy gospodarstwo prowadzi sprzedaż określonych produktów pochodzenia zwierzęcego oraz dostawy do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego (np. sklepów detalicznych, restauracji). Mówi o tym *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 czerwca 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej* [Dz.U. nr 113, poz. 753].

Tabela 1. Produkcyjne i jakościowe przesłanki zaangażowania grup w rozwój biogospodarki*
 Table 1. Production and quality reasons involve groups in the development of the bio-economy

Wyszczególnienie/Specification	Owce/ Sheeps	Owoce/ Fruits	Trzoda/ Pigs	Tytoń/ Tobacco	Zboża/ Cereals	Ogółem/ Total
Średni poziom zużycia nawozów, środków ochrony (1 – min., 5 – max. poziom)/The average level of consumption of fertilizers, plant protection (1 – min, 5 – max level)	1	2,2	1	2	4	2,1
Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój”/Understand the concept of “sustainable development”	0	7	1	2	1	11
Stosowanie IP (Integrowanej Produkcji)/The use of IP (Integrated Production)	0	5	0	0	0	5
Członkowie grupy posiadający IP, przeciętny udział członków grupy/ Members of the group holding IP, average participation of members of the group [%]	0	66	0	0	0	66
Prowadzenie ekologicznej produkcji/ Keeping organic production	1	1	0	0	0	2
Posiadanie Global G.A.P./Possession Global G.A.P.	0	3	0	0	0	3
Stosowanie zasad sprzedaży MOL (marginalna-ograniczona-lokalna)/Applying the principles of the sale of MOL (Marginal-Limited-Local)	1			0		
Przestrzeganie HACCP/Compliance with HACCP	0	2	1	0	0	3
Stosowanie norm BRC/The use of standards BRC	0	1	0	0	0	1
Stosowanie norm firm tytoniowych/The use of standards tobacco companies**	0	0	0	2	0	2
Posiadanie certyfikatu Jakości Sieci Carrefour/ This certification Quality Network Carrefour	0	2	0	0	0	3
Posiadanie certyfikatu produktu tradycyjnego/ Possession of a certificate of a traditional product	1	0	0	0	0	1

* z wyjątkiem wyróżnionych przypadków przedstawiono liczbę udzielonych odpowiedzi/with the exception of the cases shows the number of responses

** normy kontraktujących firm skupujących tytoń dotyczą suszenia tytoniu, stosowania nawozów i środków ochrony roślin/standards as contracting party purchasers of tobacco relate to tobacco drying, use of fertilizers and plant protection products

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Różnorodność sposobów (systemów) ograniczania negatywnych skutków produkcji rolniczej dla środowiska naturalnego w GPR zależy od profilu, ale też inicjatywy rolników (zarządu, lidera). Gospodarstwa każdego typu produkcji mogą nabywać uprawnienia określonej produkcji (IP, ekologicznej, bezchlorkowej⁸). W większych grupach (zrzeszeniach, spółdzielniach) decyzje podejmują wybrane osoby (np. z zarządu). Można przyjąć z pewnym uogólnieniem, że w mniejszych grupach funkcjonujących w formie spółek, zarząd również ma uprawnienia decyzyjne analogiczne do większych GPR, chociaż reprezentuje mniejszą liczbę osób. Stąd tam, gdzie decyzje obejmowały mniejszą liczbę zrzeszonych rolników, rozwój bioróżnorodności (w przeliczeniu na liczbę gospodarstw) mógł być mniejszy.

Przesłankami rozwoju biogospodarki w GPR-ach poza systemami produkcji rolniczej są certyfikaty jakości produkcji żywności, towarzyszące współpracy handlowej z sieciami handlowymi (HACCP⁹, Global G.A.P.¹⁰, BRC¹¹, Certyfikat Jakości Sieci Carrefour), produkty tradycyjne oraz MOL¹²(produkcja i sprzedaż produktów pochodzenia zwierzęcego w formie MOL).

Surowce o parametrach jakościowych oczekiwanych przez konsumentów i przemysł, ograniczają i eliminują zagrożenia dla środowiska [Pajewski 2012, s. 183]. W efekcie końcowym prowadzenie zrównoważonej produkcji rolnej ma pozwolić na uzyskanie w rolnictwie dochodów pozwalających na porównywalną z innymi działami gospodarki opłatę pracy i zapewnienie środków finansowych na modernizację i rozwój [Krasowicz 2005, s. 25]. Najpopularniejszymi certyfikatami jakości produktów wśród badanych GPR były: Global G.A.P., HACCP i sieci Carrefour. Rzadziej w gospodarstwach zrzeszonych stosowano BRC i bezchlorkowe uprawy (tytoniu). Znajomość pojęcia „zrównoważony rozwój” różniło się w zależności od profilu produkcji gospodarstw rolnych (najlepsza w grupach owocowych). W badanym rejonie województwa małopolskiego, zauważyć można różną skłonność producentów do zrzeszania się. Najwięcej grup zarejestrowano w profilu owocowym. Z kolei najwięcej rolników zrzeszał profil tytoniowy. Sytuacja ta wynikała m.in. ze specyfiki dofinansowania grup działających na rynku owoców i tytoniu.

W wypowiedziach respondentów na temat zmian prawnych (pytanie 1.), mogących zwiększyć zrównoważony rozwój, najczęściej powtarzała się propozycja redukcji przepisów (bo „jest ich już wystarczająco dużo”) oraz ujawniła się potrzeba prawnego zagwarantowania kontraktacji produkcji rolnej (tab. 2). Z kolei na pytanie 2., w jakiej produkcji możliwe byłoby zwiększenie potencjału zrównoważonego rozwoju społeczeństwa redukującego negatywny wpływ produkcji na środowisko naturalne, rolnicy odpowiadali, że „posiadają już wystarczający potencjał i są wyposażeni w przydatne predyspozycje, dysponując licznymi normami jakości produkcji”. Badani wskazywali też na konkretne rozwiązania praktyczne: np. różnicowanie ras zwierząt w stadach, stosowanie płodozmianu. W opinii członków GPR na temat przełomowej technologii ograniczającej wpływ produkcji gospodarstw rolnych na środowisko (pytanie 3.) wystąpiły trzy równorzędne odpowiedzi: „rozwijanie produkcji naturalnej przez powrót do korzeni”, zorganizowanie regionalnie (instytu-

⁸ W przypadku bezchlorkowej produkcji nie chodzi o nabywanie uprawnień, ale respektowanie przez producentów wytycznych z umów, z firmami kontraktującymi skup tytoniu.

⁹ HACCP jest systemowym postępowaniem mającym na celu identyfikację i oszacowanie skali zagrożeń bezpieczeństwa żywności, z punktu widzenia jej jakości zdrowotnej oraz ryzyka wystąpienia tych zagrożeń podczas przebiegu wszystkich etapów produkcji i dystrybucji. Jest to również system mający na celu określenie metod ograniczania tych zagrożeń.

¹⁰ Global G.A.P. to dobrowolny system zapewnienia bezpieczeństwa żywności dla pierwotnej produkcji rolnej. Skrót G.A.P. (*Good Agriculture Practice*) oznacza dobrą praktykę rolniczą. Zakres Global G.A.P. jest ograniczony do gospodarstwa. W momencie opuszczenia gospodarstwa, produkt musi być nadzorowany przez inny program zapewnienia jakości i certyfikacji (HACCP lub BRC).

¹¹ BRC (*Global Standard for Food Safety*) to standard Brytyjskiego Konsorcjum Detalistów. Skierowany jest do producentów żywności, szczególnie zainteresowanych współpracą z sieciami handlowymi traktującymi certyfikat BRC jako własną weryfikację dostawców. Dodatkowo BRC precyzuje wymagania dotyczące m.in. środowiska zakładu, zarówno zewnętrznego (lokalizacja i otoczenie), jak i wewnętrznego, pomieszczeń, postępowania z odpadami, kontroli szkodników, transportu.

¹² Produkcja i sprzedaż produktów pochodzenia zwierzęcego w formie MOL i sprzedaży bezpośredniej wymaga rejestracji zakładu u właściwego powiatowego lekarza weterynarii po uprzednim zatwierdzeniu projektu technologicznego zakładu [<http://podr.pl/doradztwo/sprzedaz-bezposrednia>].

Tabela 2. Opinie zrzeszonych producentów odnoszące się do aspektów biogospodarki*
Table 2. Opinions of associated producers related to the aspects of the bio-economy

Wyszczególnienie/Specification	Owoce/ Sheeps	Owoce/ Fruits	Trzoda/ Pigs	Tytoń/ Tobacco	Zboża/ Cereals	Ogółem/ Total
1. Jakich regulacji prawnych oczekuje gospodarstwo odnośnie zrównoważonego rozwoju?/What regulations are expected farm about sustainable development? Oczekiwane nowe regulacje prawne odnośnie zrównoważonego rozwoju/Expected new regulations regarding sustainable development	1	5	1	1	0	8
Brak oczekiwań/No expectations'	0	0	0	1	0	1
Wprowadzenie kontraktacji/The introduction of contracting	0	2	0	1	0	3
Zmniejszenie liczności przepisów/Reducing the number of regulations	0	4	0	0	0	4
Powołanie instytucji sprawdzających jakość produkcji/Appointment institutions to check the quality of production	0	1	0	0	0	1
Zrównać przepisy polskie z unijnymi/Align the Polish legislation with the EU	1	0	0	0	0	1
2. W jakiej produkcji członkowie grupy mogliby zwiększyć potencjał zrównoważonego rozwoju produkcji na środowisko?/In which the production of the members of the group could increase the potential for sustainable development of society, to reduce the impact of production on the environment?	0	1	1	0	0	2
Różnicowanie ras zwierząt/Diversity of animal breeds	1	2	0	0	1	4
Mają już predyspozycje, posiadając wiele certyfikatów jakości/They already have a predisposition, having a lot of quality certificates	0	0	0	0	1	1
Stosowanie płodozmianu/Crop rotation						
3. Jaka przełomowa technologia, ograniczyłaby negatywny wpływ produkcji gospodarstw rolnych na środowisko?/How groundbreaking technology, limit the negative impact of agricultural production on the environment?	0	1	0	0	0	1
„Powrót do korzeni” = produkcja tradycyjna „bez chemii”/”Back to the roots” = production of traditional „no chemistry”	0	1	0	0	0	1
Zorganizowanie regionalnie (instytucjonalnej) kontroli w sadach/ Organizing regional (institutional) control in orchards	0	1	0	0	0	1
W Polsce występuje mniejsze zużycie nawozów niż w innych krajach UE (nie potrzeba „przełomowej” technologii/In Poland, there is less use of fertilizers, than in others EU countries (there are no „breakthrough” technology)	0	0	0	0	1	1
4. Czy grupa angażuje swoich odbiorców w inicjatywy na rzecz społeczeństwa i ochrony środowiska naturalnego? Przykłady akcji społecznych/Is the group engages its customers in initiatives for the benefit of society and the environment? Examples of social actions						
Inicjatywy na rzecz ochrony środowiska i społeczeństwa/Initiatives to protect the environment and society	1	5	0	1	0	7
Dni Jabłka i Gruszek, „Owocobranie”, przekazywanie jabłek do szkół podstawowych, domów dziecka/Days of Apples and Pears, picking, transfer apples to primary schools, orphanages	0	3	0	0	0	3
Wypasy kulturowe/Traditional sheeping	1	0	0	0	0	1
5. Czy grupa ma stronę internetową na której prezentuje swoje działania na rzecz środowiska i społeczeństwa?/Whether the group has a website which presents its activities on the environment and society?						
Stronę internetową zawieszono/Website suspended	0	0	0	0	1	1
Posiada aktywną stronę internetową/It has an active website	1	4	0	0	0	5

* odpowiedzi kodowane: tak = 1, nie = 0/answers coded: yes = 1, no = 0.

Zródło: opracowanie własne
Source: own study

cyjnalne) kontroli w sadach „aby ktoś przyjeżdżał do sadownika regularnie i monitorował jego działanie” i „w Polsce zużycie nawozów to znikomy problem w porównaniu do innych krajów Unii Europejskiej”. Zaangażowanie na rzecz środowiska i społeczeństwa najczęściej deklarowały grupy owocowe i owczarska. Żadnego udziału w tego typu akcjach nie wykazały grupy zbożowe (pytanie 4.). W promocję przez stronę internetową zaangażowały się jedynie grupy sadownicze i owczarska, a grupa zbożowa zawiesiła aktywność internetową (pytanie 5.).

Podsumowanie i wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że zaangażowanie GPR w rozwój biogospodarki było zróżnicowane ze względu na profil produkcji. Wyróżniono trzy style zachowań: aktywny, oryginalny i słabo zaangażowany. Przesłanki największego udziału w rozwoju regionalnym biogospodarki wykazały grupy owocowe. Oryginalną rolę spełniali producenci tytoniu i hodowcy owiec, którzy realizowali zadania biogospodarki przez stosowanie się do zasad ograniczonego zużycia nawozów (integrowana i ekologiczna produkcja) oraz podtrzymywanie tradycji wypasu owiec i wytwarzanie produktów tradycyjnych (z udziałem ras zachowanych zwierząt). Najślabszą aktywność ustalono w grupach zbożowych i trzody chlewnej.

Upowszechnianie zasad biogospodarki przez informowanie o posiadanych certyfikatach produkcji, normach jakości, przekazywały w programach społecznych tylko niektóre grupy producentów. Komunikację z otoczeniem ograniczał wyraźny brak stron internetowych.

Z wypowiedzi producentów zrzeszonych wynika, że w Polsce występuje nadmiar przepisów dotyczących biogospodarki, ograniczający możliwości zwiększania zaangażowania na rzecz środowiska i społeczeństwa. Potwierdzono też wagę specjalistycznych instytucji, stojących na straży norm jakości.

Można uznać, że grupy sadownicze wykazują przesłanki bycia filarem inteligentnego rozwoju województwa małopolskiego i ważnego ogniwa w łańcuchu wartości biogospodarki. Zrzeszeni producenci owoców reprezentowali najwyższy poziom jakości produkcji zaświadczony wdrożeniami rozmaitych systemów bioprodukcji i norm jakości, stojących na straży zasad biogospodarki.

W artykule skupiono się na wybranych elementach analiz, które stanowią punkt wyjścia do szerszych badań (ogólnopolskich). W województwie małopolskim wiodącymi w zakresie biogospodarki były grupy owocowe co wynika z tradycji upraw. Kontynuowanie badań jakościowych w innych rejonach Polski wzbogaciłoby pogląd na temat, jak realizowana jest koncepcja biogospodarki regionalnie i czy organizacja grup rolników tworzy mocną sieć gospodarczą. Do weryfikacji badawczej pozostaje odpowiedź na pytanie, który profil produkcji i w jakim województwie spełnia kryterium węzła w tej sieci gospodarstw z grup producentów rolnych.

Literatura

- Czapiewska Gabriela. 2013. „Grupy producentów rolnych w rozwoju obszarów wiejskich Pomorza”. *Acta Universitatis Lodzinsis, Folia Geographica Socio-Oeconomica* 13: 165-178.
- Filipiak Beata, Magdalena Kogut, Adam Szewczuk, Magdalena Ziolo. 2005. *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*. Szczecin: Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Godlewska-Majkowska Hanna, Andrzej Buszko. 2014. *Uwarunkowania rozwoju biogospodarki na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*. Warszawa: Oficyna wydawnicza SGH.
- Gralak Katarzyna. 2015. „Biogospodarka jako obszar inteligentnej specjalizacji regionalnej”. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing* 63: 65-74.
- Krasowicz Stanisław. 2005. Cechy rolnictwa zrównoważonego. [W] *Koncepcja badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym*. Warszawa: Wydawnictwo IERiGŻ-PIB.
- Lehtonen Olli, Okkonen Lasse. 2013. „Regional Socio-economic Impacts of Decentralised Bioeconomy: a Case of Suutela Wooden Village”. *Environment, Development and Sustainability* 15: 1.
- Newton Lisa H. 2007. *Business Ethics and Natura Environment*. Oxford: Blackwell Publishing, Marlen Oxford Publishing.
- Pajewski Tomasz. 2012. „Biogospodarka jako strategiczny element zrównoważonego rozwoju rolnictwa”. *Roczniki Naukowe SERiA XIV* 5: 179-184.

- Słodowa-Hełpa Małgorzata. 2013a. „Rozwój zintegrowany. Warunki, wymiary, wyzwania”. Warszawa: Wyd. CeDeWu, s. 141.
- Słodowa-Hełpa Małgorzata. 2013b. „Inteligentna specjalizacja polskich regionów. Warunki, wyzwania i dylematy”. *Roczniki Nauk Społecznych* 1: 94.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 czerwca 2010 r. w sprawie szczególnych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej. Dz.U. 2010, nr 113, poz. 753.
- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie. 2013. *Analiza rynku nowych technologii w regionie Mazowsza. Raport końcowy*. Warszawa: PSDB Sp. z o.o. i EPRD – Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionalnego.
- <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000880983>, dostęp kwiecień 2016.
- <http://podr.pl/doradztwo/sprzedaz-bezposrednia>, dostęp kwiecień 2016.

Summary

The aim of the study was to determine the conditions for the involvement of members of agricultural producers in the developing bio-economy. „Involvement” was evaluated based on: indicators of fertilizer use; the presence of certificates of integrated, organic and traditional production; possession or respect for the norms and principles of quality of production (including Global G.A.P., BRC). In addition, farmers are presented opinions on the factors and breakthrough technologies, limiting the negative impact of farming on the environment, involvement in social programs. The study were conducted using an interview questionnaire among the thirteen groups, representing 1310 households associated Małopolska in 2016. The results confirmed significant differences in the involvement of households in the developing bio-economy five profiles production. The subjects represented three styles of behavior for the bio-economy (active, original and less involved). The most active proved to be a group of fruit original commitment demonstrated tobacco producers and breeders of sheep, and the least experience in the analyzed activities had cereal producers and breeders of pigs.

Adres do korespondencji
dr hab. Marta Domagalska-Grędyś
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Wydział Rolniczo-Ekonomiczny
Al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
tel. (12) 662 44 40
e-mail: rrdomaga@cyf-kr.edu.pl